

ډرون حملې او د ډرون تاريخ

مشتاق مجروح يوسفزى

کښې بې گناه خلق وژلي شي او دې سره په عامو خلقو کښې هم د امريکې او هم د خپل حکومت خلاف د نفرت جذبه شدت مومي. چا به وئيل چې ډرون حملې زمونږ په وقار او خوددارۍ د حملو مترادف دي. ځنې دانشورانو او تجزيه نگارانو دا موقف خپل کړې ؤ چې ډرون حملې ضروري دي ځکه چې تراوسه په دې ډرون حملو کښې هيڅ يو بې گناه تن نه دے وژلے شوے. ځکه چې په ډرون حملو کښې اصلي هدف په نخبه کولے شي. د عسکریت پسندو د مشرانو په شمول چې کوم خلق د ډرون حملو ښکار کېږي نو هغه يا خو مقامي عسکریت پسند وي يا هغوي له پناه او مرسته ورکونکي خلق وي. د ډرون حملو

حمایت کونکو دا هم وئيل چې کوم خلق د ډرون حملو په زور او شور سره مخالفت کوي نو دوي د عسکریت پسندو د هغو خودکُش حملو په دومره زور او

شور مخالفت ولې نه کوي چې پکښې بې گناه خلق وژلي شي او د څو کالو نه ئې د پښتونخوا ټول خلق د ويرې او ترهې سره مخ کړي دي، هيڅوک ځان محفوظ نه گڼي.

کله چې امريکې په افغانستان کښې د طالبانو حکومت ختم کړو نو گڼ شمېر عسکریت پسند د افغانستان نه د پښتونخوا قبائلي سيمې وزيرستان ته راواوړېدل او دغلته ورله مقامي خلقو پناه ورکړه نو د دغه ځائے نه ئې يو خوا په افغانستان کښې او بل پله په پاکستان کښې دننه د خودکُش حملو يوه سلسله شروع کړه. وخت په وخت د حکومت له اړخه دې خلقو سره ځنې معاهدې هم وشوې ولې سودمندې ثابتې نه شوې او دغه وجه وه چې په ټوله صوبه کښې حالات ډېر زيات خراب شو.

بل خوا په افغانستان کښې د نېټو په فورسونو د دې عسکریت خوښو حملو امريکه په دې مجبوره

کړه چې د دوي خلاف د پاکستان په مرسته کارروايي شروع کړي. نو هغوي په ورومېي ځل په وزيرستان د ډرون حملو سلسله شروع کړه چې

تراوسه جاري ده او په نتيجه کښې ئې گڼ شمېر عسکریت پسند کمانډران چې عرب، چيچن، ازبک او تاجک وو، قتل کړے شو. دلته په پاکستان کښې ځنې خلقو د دې ډرون حملو په دې وجه مخالفت شروع کړو چې په دې ډرون حملو

دغه قسمه صورت حال په سوات او ملاکنډ کښې هم جوړ شوی ؤ، سکولونه تباہ کولې شو، سرکاري املاکو ته نقصان رسولې شو تردې چې د پولیس، ملېشې سره به عام خلق لکه د ځناورو ذبح کولې شو. په ظاهره خود سوات دغې عسکریت پسندو د شریعت د نفاذ مطالبه کوله خو کله چې د اې این پي حکومت دوي سره معاهده وکړه او د شریعت د نفاذ اعلان ئې وکړو نو هغه معاهده دوي ماته کړه. هغه وخت هم په ملک کښې ځنې خلقو په دې کلام افشانی شروع کړې وې چې یوې سیکولر ډلې د شریعت د نفاذ اعلان ولې وکړو؟ خو کله چې عسکریت پسندو بونېر او ډیر پله هم مخه وکړه او په سیکيورتي فورسز ئې حملو ته دوام ورکړو نو حکومت مجبور شو چې د حکومتی رتې قائمولو دپاره د طاقت استعمال وکړي ځکه چې په ظاهره بله

هیڅ لاره په نظر نه راتله. کله چې د فوځي اېرېشن اعلان وشو نو بیا د ملک ځنو هغو سیاسي ډلو چې د پښتونخوا حکومت د دې قدم وچتولونه وړاندې په اعتماد کښې اخستې وې،

چغې شروع کړې چې د طاقت استعمال بڼه نه دے پکار ده چې د خبرو اترو د لارې دا مسئله هواره کړې شي.

د پښتونخوا حکومت لکه چې ټولو خلقو ته معلومه ده د امن په نوم ووتې اخستې ؤ او د هغوي دا کوشش ؤ چې په پښتنه سیمه کښې امن راولي.

په حکومت کښې د راتلو نه سمدستي پس اې این پي د فهم او دانش مظاهره وکړه او د خبرو اترو لاره ئې غوره کړه. خو چې کله د خبرو په نتیجه کښې شوې معاهده عسکریت پسندو پامال کړه نو بیا د پښتونخوا حکومت مجبوره ؤ چې د وفاق نه امداد وغواړي او دا مسئله د طاقت په ذریعه هواره کړي ځکه چې بې دې نه د حکومتی رتې قائمولو او د خلقو د ځان او مال محفوظولو بله لاره پاتې نه وه. د پښتو ستر شاعر خوشحال بابا ډېر پخوا هم دا طریقه په دې الفاظو کښې بنودلې وه چې:

رخنه گرد ملک پرې مه ږده په خپل ملک کښې په حکمت په زراو زور په لښکرونه

نو لکه څنگه چې د دې ملک ځنو تجزیه نگارانو او دانشورانو د سوات اېرېشن مخالفت کولو دغه شان ډېر

داسې دي چې د ډرون حملو غندنه کوي او د عسکریت پسندی د دې لویې مسئلې او د حکومتی رتې قائمولو ورسره هیڅ حل او لاره نشته.

د ډرون حملو نه

پس په عام اولس

کښې د ډرون متعلق تجسس ورځ تر ورځه زیاتېږي ځکه نو ضروري گڼم چې د ډرون په حقله ځنې معلومات لوستونکو ته ورکړم.

د پاکستان خلق د کلاشنکوف، ستنگر میزائل او گن شپ هیلې کاپټر په شان تباهي او بربادي راوستونکو وسلو سره د نولس سوه اتیایم نه اشنا

نظام دے او په دې نظام کښې څلور جهازونه، يو زمکنه کنټرول سټېشن او د دې د سټېلاټ سره منسلک کېدونکې برخه وي او د دې نظام چلولو دپاره پينځه پنځوس تنه پکار وي.

پېنتاگون او سي آئي اي د نولس سوه اتيايم په شروع کښې د جاسوسۍ دپاره دا ډرون استعمالول. په کال ۱۹۹۰ کښې د سي آئي اي د ابراهم کيرم په جوړ کړي ډرون کښې دلچسپي پېدا شوه. ابراهم کيرم د اسرئيلي فضائپي چيف ډيزائتر و چې وروستو امريکې ته تللے و.

ډرون په ۱۹۹۰ کښې د مختلفو تجربو نه تېرېدو او په ۱۹۹۵ کښې په وپومبي ځل په بالکان کښې د دې د استعمالولو فېصله وکړې شوه.

د ډرون بنيادي کار جاسوسي او اهداف په نخښه کول دي، د دې جوړونکي جنرل اټامکس اټروناټيکل سسټم انکارپورېټډ دے، انجن ټي روټيکس ۹۱۴ اېف څلور سلنډره، او طاقت ټي ۱۱۵ هارس پاور، د وزرو خوړوالے ټي ۶،۴۸ فټ دے، او ډډوالے ټي ۲۷ فټه او وچتوالے ټي ۹،۶ فټ دے. وزن ټي ۱۱۰۳ پاؤنډ او د الوت وزن ټي ۲۲۵۰ پاؤنډ دے. د تېلو گنجائش پکښې ۶۶۵

شوي دي کله چې د امريکې په ايماء په افغانستان د سوويت يونين د قبضې خلاف جهاد شروع شو.

په کال ۲۰۰۱ کښې په افغانستان د امريکې حملې د پاکستان خلق د دې نه هم زياتو خطرناکو وسلو او بمونو لکه ډيزي کټر، بنکر بسټر، کروز مزائل، شنوک هيلي کاپټرو، ډرون او په هغې کښې لگېدلو هيل فائر ميزائلو سره هم اشنا کړل. نن په پاکستان کښې داسې هيڅ يو تن به نه وي چې هغه به د ډرون نه واقف نه وي.

ډرون هغې جهاز ته وئيلے شي چې پائلټ پکښې نه وي د دې جهاز دپاره د امريکې فوځ د انگرېزي يو ټکه مېل Male استعمالوي چې ترجمه ټي نر ده. په اصل کښې دا د مېډيم ايلټيټوډ لانگ اينډورينس مخفف دے. اول اول به بغير پائلټ نه جهاز يا پريډيټر د دنمن علاقتو ته د فضائي جاسوسۍ دپاره يا د نگراني کولو دپاره جوړولے شو. خو وروستو په دې جي اېم هيل فائر ميزائل هم ولگولي شو.

په کال ۱۹۹۵ کښې دا ډرون د امريکې په استعمال کښې وو او د افغانستان او د پاکستان په قبائلي علاقتو کښې د استعمالولو نه وړاندې هغوي دا په بوسنيا، سربيا، عراق او يمن کښې استعمال کړي وو.

ډرون صرف يو جهاز نه دے بلکې دا يو پوره

پاؤنڊ. رفتار ئي د خلور اتيا ميله نه واخله تريوسل
پينڇه دبرش ميله في گبنته دے. او ويشتل تر ۴۴۵
ميل پوري کولے شي، د پرواز وچتوالے ئي ۲۵۰۰۰
فته دے او دوه لبرر گائيدو ميزائل لري.